

סיפורו של בית ענייני דיור מהתחלת הקיבוץ

כתבה: שרה אשל

על יד ארכיון הקיבוץ עומד לו צנוע ונכלם צריף קטן, ארבע על ארבע. חלונותיו מוגפים ודלתו נעולה. צריף עתיק ימים מהימים ההם...

בימים ההם מכונה היה צריף זה בשם קסום: וובל. שני וובלים היו בימים ההם בחצרו של הקיבוץ, והיו הם מושא חלומותיהם של רבים מחברי הקיבוץ. פעם הגיעה לקיבוץ חברה מקובה הרחוקה ולאחר שהתאקלמה קמעה בארץ ובקיבוץ, פנתה לוועדת הדירות בבקשה לשכן אותה באחד הוובלים, ונימוקה עימה. עומדת היא לכתוב נובלה ודרוש לה שקט מרבי. לא תוכל לכתוב את הנובלה בצריף בו גרים שלושה – ארבעה חברים. הוובל לא ניתן לה, אך מאז, כל מי שביקש לגור בוובל נשאל: אתה כותב נובלה?

בוובלים גרו משפחות צעירות שזה עתה קמו ונחוצה היתה להם תקופת "התחיות" בצוותא.

צורות שונות היו למגורי החברים באותם הימים: אוהלים, אוהלים ללא ריצוף, ללא חשמל. צריפים, ביניהם "צריף הרכבת", בן חדרים מספר, שהמה דיירים רבים ופשפשים לרוב. מאבק חריף היה לדיירי הצריף עם הפשפשים העקשניים שהתנחלו בו עוד מימי היות הקיבוץ הקודם בעליו ושמכר לחברי הקיבוץ בשלוש לירות. הנשק העיקרי במאבק עם הפשפשים היה פרימוס שדלק ושרף, אולם במהרה פסקו כלכלני הקיבוץ על חסכון בדלק והופסק המאבק. והיו סוכות. סוכות אקליפטוסים על הדשא, וסוכה של קורות על העצים. היו גם מבני לבנים. בתים של ממש! אחד מהם חדר האוכל, שני חדר הפסנתר. פסנתר היה לקיבוץ וכידוע, אי אפשר לשכנו באוהל, בצריף או בסוכה על צמרות העצים. והיה שם גם חדר של "הסיעה הפוליטית". מנהג היה נהוג באותם הימים, שאין מעבירים "ריהוט" מחדר לחדר. והנה באחד החדרים היה שולחן כתיבה ובו מגירה שאפשר היה לנעול ודלת שננעלה. לכן שכן בחדר זה גזבר, שהתנה תנאי לקבלת התפקיד בצורך לשמור את הכסף במגרה נעולה. לכשעבר הגזבר לחדר משפחה, תבעו פעילי הקיבוץ במושבה את השולחן לשמור בו את כרטסת אוהדי המפלגה. כי הימים היו ימי ערב בחירות. ועדת הדירות התנתה תנאי בקבלת השולחן (שכאמור לא ניתן היה להעבירו למקום אחר), בשיכונם של חברי "הסיעה הפוליטית" למגורים בחדר זה. כך זכו חברי הסיעה (שני חברים וחברה אחת) לגור בחדר זה עד יעבור זעם, כלומר, הבחירות למועצת הפועלים ולהסתדרות.

כיצד שוכנו המשתכנים במבנים השונים?

לכל ועדת דירות היו קריטריונים משלה, אך תמיד היו קריטריונים מנומקים היטב. למשל: שוויון המינים: לא יתכן, אמרו, שבנות תגורנה לחוד וחדרן יהיה

נקי ומסודר, ולעומת זאת, חדרי הבנים יהיו מוזנחים. **קליטת עליה:** חדשים וותיקים יחד. **לימוד עברית:** מי שלא ידע עברית יגור בחדר של יודעי עברית וכו' וכו'. תמיד נמצאה סיסמה מתאימה לקריטריון שנראה כחשוב לחברי הועדה המסוימת ולאחר שחוק הרוטציה פעל בנאמנות, התחלף העיקרון כל שנה. וכל שנה היה מתקיים המוחרם הגדול. חברים עברו ממקום מגורים אחד למשנהו, בנוסף לחילופין שהזמן גרמם. למשל: היה צריף דו-משפחתי. קרה שאחת מהמשפחות, בני הזוג נהגו ללכת לישון מוקדם מהרגיל ונחירתם עלתה על עצבי הזוג השכן. ביקשו לעבור לחדר אחר. נימוק זה התקבל בהבנה. אגב, פעם אחת סיפרה החברה מהזוג "הנוחר" שבילדותה היה לה סבא שנחר מאוד. היא, שלא יכלה לסבול זאת, היתה נוהגת לטרוק בכעס את דלת חדר השינה שלו. יום אחר אמר לה: הלוואי ותתחתני עם בעל נוחר... כמה מאושרת אני, אמרה, שקללתו לא נתקיימה בי.. עד היום, איש לא גילה לה את הסיבה מדוע התחלפו לעיתים קרובות כל כך השכנים שמעבר לקיר.

בפלוגות

בבית גן היה לנו בית וחדרים של ממש. באותו בית היה גם המטבח וחדר האוכל. בגבולות היה בית בטחון והיו "חדרים" (כוכים) בתוך חומר חימר. אינני חושבת שהיו קריטריונים של מגורים. מי שבא ברוך הבא... הבעיה היתה בבוא חבר הפלוגה לימי חופש הביתה. אי אפשר היה לשמור לו מקום קבוע. כאשר אפילו מיטתו של שומר הלילה נתפסה בלילה והתפנתה בבוקר לפי העיקרון של מיטה חמה. לכן, כל רווק היה "פרימוס" (עד כמה שאפשר עם ראש שקט) בחדרן של המשפחות בקיבוץ.

עלינו להתיישבות של קבע בחצור. ראשית כל, בית האריזה פרדס א', אחר כך אוהלים וצריפים שהועברו מראשון לציון. לפי הנחייתו של רכז הבניין דאז, לא הותקנו תקרות בצריפים והקירות, אם כוסו בדיקט, הרי לא נצבעו, כי מה שיהיה מכוער יותר נתפטר מהם מהר יותר. ואמנם, היו הקירות מכוסים בטלאים טלאים של דיקטים ישנים מכל הגוונים. הצריפים היו אמנם מכוערים דיים, אך שימשו את דייריהם עוד שנים רבות. והיו סוכות קש. הם מוקמו במקום שהיום עומד חדר האוכל. כל מי שהיה מעוניין בסוכת קש, הביא לעצמו חבילות קש. ולפי שיטת בנה ביתך, עיצב את צורתו, החלונות, הפתח לדלת ואפילו סודר ארון קיר. היו שתלו וילונות צבעוניים על החלונות. רצפת החול של הסוכה הודקה, והגג כוסה בפח שלהט בקיץ, אך לקראת החורף הורד הפח לצורך כיסוי מגורי העגלים. ודיירי הסוכות נאלצו לתפוס מחסה בכל מקום פנוי. אחר כך נבנו חמשת הבתים הראשונים, עם שירותים פרטיים. ואו לאותה הזעקה שנזעק היישוב העברי בארץ האבות! בראש הזעקים הרצפליד ידיד ההתיישבות העובדת: מה יהיה על המקלחת המשותפת, על בית השימוש הציבורי?! אשר לנו, לא היה כל חשש, כי עוד שנים רבות המשכנו להתקלח במקלחת עם סדקים להצצה, לרוח ולשמש ועמדנו בתור ארוך ומייגע על יד בית השימוש המרכזי. ואז באה מלחמת השחרור. הילדים, המטפלות ומספר קטן של אמהות גרו בבית ספר בחולון. בכיים של הילדים הדיר שינה מעיני החברות והחרדה לבית לא נתנה מנוח. ואילו בחצור, התחפרו חברינו מתחת למחצבה. בונקר פה ובונקר שם ותעלות עמוקות מעבירות את הבאים והיוצאים. בלילות, כאשר

היתה נפסקת הפגזת המצרים, היתה מתנהלת פעילות חברתית בעמדות המגן. שירה, נגינה. הדפסת "מתחת לתל" וכו'. פעם כאשר בקרתי בעמדת המרגמה, שאלתי את עצמי: "החזית היכן, כאן או בחולון"?

חזרנו הביתה. מתחילים להקים צריפים חדשים ולבנות בתים.

הראשונים בתור הילדים, והסבים, הורי חברינו. ואחר כך לפי קריטריונים לא של וותק, אלא של צורך, בריאות, תפקיד וכו'. כל ועדה והקריטריונים שלה. עד אשר קם חבר ואמר: אולי נלך לפי גובה? אינני גבוה, אך רק לפי קריטריון זה יש סיכוי שגם אני אגיע לבית בנוי ולשירותים צמודים! הצעתו לא התקבלה. וכאשר נבנו הבתים בשיכון ותיקים א' העיקרון היה: **"מהוותיק בשיכונים לשיכון וותיקים"**

... ומי שגר בצריף שנבנה מאוחר יותר עבר לצריף השוודי. בצריפים השוודים היו שירותים לשתי משפחות, אך החיבור למים לא הותקן בגלל בעיות תקציב. והצרי נותר זמן רב עם בלי שירותים. בכניסה לצריף היה חדר מעבר ובו עלית גג, וחדר אחד לשינה וכל היתר. כאשר חברינו ג'ו טישלר אסף עבורנו בבתי החרושת של קנדה תוצרת פגומה, קבלנו שקים מלאים של נעלי בית חד-זוגיים, בדים שונים, כפתורים לסוגיהם, כפתור ופרח מכל סוג. לא היה מקום לאחסונם. ואז פסק רכז המשק כי הכל יאוחסן באותן עליות הגג בצריפים השוודיים. וכאשר דיירי הצריף טענו שזה עלול להפריע את מנוחתן, נאמר: "תן לאדם אצבע וירצה את כל היד. בינתיים נבנו עוד מספר בתים. הפעם לפי עקרון הוותק. אלא שהצריפים השוודים שעמדו להתחבר לרשת המים והביוב נחשבו בשלב זה, כשיכון ותיקים. לאט לאט נבנו עוד בתים. ועדה שיצאה לתור את הארץ, חזרה וקבעה שאין טוב מהקוטג'ים. הואיל ואין מאשרים לנו לבנות שני חדרים, הרי הקוטג' יש בו חדר שינה מעל למדרגות. כך נבנו קוטג'ים רבים, בשני שלבים. עד אשר הגענו לדירות של שני חדרים ממש, עם מטבחון ושירותים. וכאן צצה שוב השאלה, האם יעברו לבתים האלו הותיקים או הצעירים. הוחלט שהוותיקים, והדירות שהתפנו הפכו לדירות-מעבר. בינתיים נבנו מספר בתים לעולים ומספר בתים לצעירים "שיכון צעירים".

לבסוף הגענו לבניה קצת יותר משופרת לבנים. הפעם לפי ותק וסדר ברור. בתים דו-משפחתיים, רווחים גדולים בין הבתים, סידור פנימי לפי טעמו ורצונו של המשתכן. כך אנו עומדים בפני שכונת יעקב ושכונת הגויאבות עד לשלב הבא, לינה משפחתית והשינויים שיחולו בעקבות המעבר הזה מלינה משותפת ללינה משפחתית.

עדיין אנחנו קוראים לדירה חדר. עדיין יש לנו מטבחון קטן בפינת אוכל קטנה. עדיין עולים או יורדים לחדר האוכל הגדול שלוש פעמים ביום, בחגים ובשבתות, מה יהיה כאשר יבש הדיו מעל רשימתי זו?

עד כאן סיפור הבתים בהם גרנו, ועל אלו שאנו גרים בהם כיום, כפי שראיתי וחוויתי אני, באופן אישי.